

УДК 631.162:657.1:65.012.23:634.8

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ВЕРТИКАЛЬНО-ІНТЕГРОВАНИХ КОМПАНІЯХ

С.С. Стоянова-Коваль

Одеський державний аграрний університет

Ключові слова: агропромисловий комплекс, вертикальна інтеграція, оптимізація обліку, економія витрат, проектне управління, інформаційні технології.

Анотація. Розглядаються питання обліку в умовах вертикальної інтеграції. Висвітлено переваги та недоліки вертикально-інтегрованих компаній. Надано рекомендації щодо використання ІТ-технологій з метою удосконалення не тільки бухгалтерського обліку, а й загального управління проектно-орієнтованих компаній.

Вступ. У сучасному агропромисловому комплексі (АПК) України спостерігається активний процес створення й розвитку вертикально-інтегрованих структур, що представляють собою ефективну форму міжгосподарського співробітництва, що забезпечує її учасникам фінансово-економічну стабільність, виробничо-технічну, організаційно-управлінську єдність, високу конкурентоспроможність.

Удосконалення обліку у вертикально-інтегрованих компаніях, пошук мо-

жливості використання сучасних методологій управління й інформаційних технологій є актуальним напрямком досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження теорії агропромислової інтеграції й форм обліку, що відповідають її обліковій політиці зробили такі вчені, як В. Боїв, И. Буздалов, В. Василенко, Д. Вермель, В. Добринін, А. Зельднер, Г. Кірейцев, Е. Оглоблін, З. Пулатов, В. Собко, , И. Ушачов, Г. Шмельов, А. Шутьков та інші.

Об'єктивний хід розвитку АПК свідчить, що процес агропромислової інтеграції проявляється в різних видах залежно від структурних взаємозв'язків і стану інтегрованих галузей у складі АПК.

Найбільш важливою формою інтеграції для підприємств галузі виноробства є вертикальна інтеграція, що являє собою міжгалузеве кооперування й комбінування підприємств і виробництв, яке сприяє прискореному пересуванню продукції в єдиному технологічному процесі з однієї фази виробництва в іншу, забезпечуючи тим самим зниження загальних витрат, підвищення ефективності агропромислового виробництва і якості продукції [1, с. 678].

Вертикальна інтеграція включає сукупність підприємств сільського господарства й переробної промисловості, організацій по зберіганню й продажу кінцевої продукції. У рамках вертикальної інтеграції в галузі виноробства діють відносно самостійні ланки: у виноградно-виноробному блоці взаємодіють підприємства з виробництва технічних сортів винограду й заводи первинного виноробства. Найбільш стійкі виробничо-економічні зв'язки мають інтегровані системи типу винзагод первинного виноробства - підприємство вторинного виноробства в складі виноградно-виноробного блоку вертикально інтегрованої компанії. У ході реформування АПК України склалися умови для широкого розвитку вертикальної інтеграції на принципах координації діяльності підприємств, взаємодіючих галузей. У цей час для розвитку вертикальної інтеграції створені сприятливі правові умови [2, с. 19].

Питання обліку в умовах вертикально-інтегрованих компаній нерідко розглядаються з порушенням принципу системності, що залишає широке поле діяльності для подальших досліджень. Відсутність в організації єдності функціонування форми й змісту бухгалтерського обліку є основною причиною затримки розвитку обліку і наслідком надання запізненої інформації управлінському апарату для ухвалення рішення [3, с. 153]. Тому питання обліку в інтегрованих структурах вимагають особливої уваги науковців, зважаючи на наявність недостатньо досліджених аспектів даної проблеми. Метою статі є виявити переваги та недоліки вертикально інтегрованих компаній та надати рекомендації щодо використання ІТ-технологій з ціллю удосконалення як бухгалтерського обліку, так і загального управління проектно – орієнтованих компаній.

Результати досліджень. У теорії ринкової економіки виділяють три основних мотиви об'єднання господарюючих суб'єктів на принципах інтеграції, у тому числі й у галузях агропромислового виробництва. До них належать: економія на масштабах виробництва (включає два ефекти: технічний ефект масштабу і ринковий); економія трансакційних витрат; економія в масштабі сфери діяльності або диверсифікованість (заснована на ефекті широти асортиментів).

Під вертикально-інтегрованою структурою розуміється об'єднання сільськогосподарських, переробних, обслуговуючих, торговельних, транспортних, підприємств, виробничих комплексів, що функціонує на постійній основі та

здійснює спільну діяльність в рамках певної інституціональної форми на базі централізації основної частини управлінських функцій (планово-економічної, обліково-аналітичної, маркетингової, функції стратегічного планування), а також консолідації капіталів.

Вертикально-інтегровані структури, що утворюють повний технологічний цикл «виробництво – переробка – реалізація», є найбільш ефективними й пристосованими до сучасних умов ринкової економіки.

В умовах вертикальної інтеграції переборюється існуюча розрізненість виробників сировини й переробних підприємств, торговельних й інших структур, усувається конкуренція між виробниками й постачальниками однотипної продукції, що дуже важливо для формування єдиної цінової політики.

Також, надається можливість оптимізувати ціни, умови виробництва й збуту продукції, включаючи проведення демпінгової політики відносно іноземних конкурентів.

Ще однією перевагою створення таких структур можна вважати те, що завдяки їхньому утворенню приводиться в порядок система оподаткування кінцевої продукції. При цьому виключається практика подвійного й потрійного оподаткування при русі продукції від постачальників сировини до підприємств з переробки та збуту.

Саме такі структури захищають вітчизняних виноробів від проникнення демпінгової продукції закордонних постачальників, особливо в умовах членства України у СОТ. При цьому ризик підприємницької діяльності зменшується за рахунок відновлення й розширення асортиментів, забезпечення високої якості та безпеки продукції для споживачів. Такі структури будуть визначати нові напрями розвитку ринкової торгівлі. При цьому знизяться транспортні видатки, покращиться логістика. Умови конкуренції на внутрішньому й особливо на зовнішньому ринку змусять вертикально-інтегровані компанії шукати шляхи для спільної реалізації більш гнучкої маркетингової політики. Крім того, саме такі структури можуть дозволити собі більш швидкими темпами вести технічне переоснащення за рахунок створення спеціальних інвестиційних та інноваційних фондів.

Перевагами вертикально-інтегрованих компаній є: централізація основних управлінських функцій; наявність єдиної кредитної та інвестиційної політики; технологічний, економічний і юридичний взаємозв'язок учасників вертикальної інтеграції, а також необхідність сполучення принципів еквівалентності всіх видів взаємодії учасників і стратегічної пріоритетності їхнього розвитку для вертикально-інтегрованої структури в цілому; консолідація капіталу і єдина взаємодія учасників як основа ведення господарської діяльності; сполучення оперативного-господарської самостійності суб'єктів інтеграції з одночасною економічною залежністю.

Поряд з перевагами вертикальної інтеграції мають місце і її негативні сторони (табл. 1). У цілому, основна перевага вертикально-інтегрованої структури полягає в повній технологічній незалежності й самостійності. Головною конкурентною перевагою такої структури є її адаптивність до змін середовища бізнесу. І якщо структура керування розроблена на основі сучасної методології, наприклад, методології проектного менеджменту, то вона може бути спроектована як Enterprise Project Structure або проектна структура підприємства. В умовах Enterprise Project Structure з успіхом вирішуються завдання інформатизації облі-

кової політики або на базі інформаційної технології 1-С «Підприємство», або на основі індивідуально розробленого програмного забезпечення.

Таблиця 1. Негативні аспекти вертикальної інтеграції

Негативні сторони вертикальної інтеграції	Подолання негативних сторін вертикальної інтеграції
Централізація фінансових ресурсів у головній компанії	Поетапний перехід на госпрозрахункові відносини головної компанії та сільськогосподарських підприємств. Створення прозорих умов за участю адміністрації й корпоративних структур для ефективного використання фінансових ресурсів інтеграторів
Можливий однобічний вихід інвестора-інтегратора з компанії	Складання договору між учасниками вертикальної інтеграції при їхньому паритетному положенні, система виміру матеріальної відповідальності за невиконані зобов'язання
Відчуження працівників сільгоспідприємств від кінцевих результатів виробничої діяльності	Участь сільгоспідприємств у розподілі прибутку
Віддалення від соціальних проблем села	Спільна з державою участь у соціально-значущих програмах розвитку села
Порушення прав власників земельних часток	Об'єктивна оцінка якості й реальної вартості кожної земельної ділянки
Надмірна централізація управлінських рішень	Перерозподіл управлінських функцій між материнською компанією й дочірніми підрозділами
Втрата керування галузю на районному й обласному рівнях	Своєчасне надання звітності в районні й обласні органи про роботу інтегрованих структур.
Згортання й ліквідація збиткових галузей.	Налагодження строгої статистичної, фінансової й податкової звітності про діяльність інтегрованої структури, «прозорість» балансів і фінансового стану компанії

В умовах вертикальної інтеграції стає можливим і ефективним використання інформаційних технологій, застосовуваних для корпоративного керування програмами й проектами в сполученні із традиційними інформаційними технологіями, використовуваними для автоматизації бухгалтерського обліку. Використання методології проектного менеджменту органічно властиво вертикально інтегрованому бізнесу і дає можливість підсилити перераховані вище достоїнства вертикальної інтеграції й мінімізувати недоліки. Найбільш сучасним і здійсненим автоматизованим вираженням методології проектного керування є інформаційна технологія «Примавера Програм Продажмент Планер», розроблена корпорацією «Примавера Системс» Інкорпорейтед (США).

Висновки. В умовах подолання впливу світової фінансово-економічної кризи створення вертикально-інтегрованих структур, як одного з напрямків антикризової діяльності, стає особливо актуальним.

Неминуча подальша активізація інтеграційних процесів у виноробній галузі, що обумовлено необхідністю залучення великих зовнішніх інвестицій, без яких неможливий стійкий розвиток. У складі вертикально-інтегрованої структури інвестиційна привабливість суб'єктів цієї структури істотно зростає.

Для підвищення ефективності функціонування системи керування бізнесом, вдосконалення якості керування та системи бухгалтерського обліку можли-

во використовувати таку інформаційну технологію й у галузі виноробства. Необхідною умовою є наявність і функціонування в компанії організаційної структури керування, сформованої відповідно до принципів Enterprise Project Structure, тобто діяльність компанії повинна бути проектно орієнтованою.

Література

1. Воронянська О.В., Бережецький О.В. Досвід функціонування корпорацій, пов'язаних з аграрним сектором економіки / О.В. Воронянська, О.В. Бережецький // Економіка: проблеми теорії та практики. - Вип. 189. - Т. III. - С. 677-679
2. Рильський М.В. Інтеграція і промислово-фінансові групи в АПК / М.В. Рильський. - К.: ІАЕ, УААН, 2005. - С. 17-21
3. Флигинских Т.Н. Фінансовий аспект розвитку інтегрованих структур / Т.Н. Флигинских // Економіка АПК. - 2003. - № 6. - С. 152-154

Стоянова-Коваль С.С. Особенности учетной политики в вертикально-интегрированных компаниях

Аннотация. Рассматриваются вопросы учета в условиях вертикальной интеграции. Выявлены преимущества и недостатки вертикально-интегрированных компаний. Предложены рекомендации по использованию ИТ-технологий с целью усовершенствования не только бухгалтерского учета, а и в целом управления проектно ориентированных компаний.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, вертикальная интеграция, оптимизация учета, экономия расходов, проектное управление, информационные технологии.

Stoyanova-Koval S.S. Features of a registration policy in vertically - integrated companies

Summary. Questions of the account in the conditions of vertical integration companies are considered. Advantages and lacks of the vertically-integrated companies are revealed. Recommendations about IT-technologies use for the purpose of improvement not only book keeping, but also management as a whole design focused companies are offered.

Keywords: agriculture, vertical integration, account optimisation, economy of expenses, design management, information technologies.